

หมวดที่ 1

ข้อความเบื้องต้น

เค้าโครงเรื่อง

ข้อความเบื้องต้น

สาระสำคัญ

1. ต้องศึกษาถึงประเภทกฎหมายที่รัฐออกมาบังคับใช้
2. ต้องศึกษาความหมายตามบทวิเคราะห์ศัพท์

วัตถุประสงค์

เมื่อได้ศึกษาหมวดที่ 1 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. เข้าใจถึงประเภทของกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติว่าเป็นอย่างไร
2. เข้าใจถึงการบังคับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
3. เข้าใจถึงการพิจารณาคดีโดยใช้ธรรมเนียมประเพณีหรือกฎหมายของศาสนาแทนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
4. เข้าใจถึงความหมายของถ้อยคำตามที่กำหนดไว้ในบทวิเคราะห์ศัพท์

หมวดที่ 1

ข้อความเบื้องต้น

บทที่ 1

ประเภทของกฎหมาย

เพื่อประโยชน์ในการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ขอแบ่งทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายซึ่งทางรัฐออกมามีบังคับใช้ในขณะนี้ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ คือ กฎหมายสารบัญญัติ ประเภทหนึ่ง และกฎหมายวิธีสบัญญัติอีกประเภทหนึ่ง

กฎหมายสารบัญญัติ เป็นประเภทกฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่หรือความ รับผิดชอบของบุคคล เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบต่าง ๆ ของบุคคลที่มีนิติสัมพันธ์ หรือความผูกพันทางหน้าที่เกี่ยวข้องกัน และประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติถึงการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล อันเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ

ส่วนกฎหมายวิธีสบัญญัตินั้น เป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงวิธีการปฏิบัติในการที่ บุคคลจะใช้สิทธิเรียกร้องขอความรับรองและคุ้มครองของกฎหมายในเมื่อมีข้อโต้แย้ง เกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่หรือมีความจำเป็นที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะต้องใช้สิทธิ ในทางศาล หรือขออำนาจศาลบังคับตามสิทธิที่ตนมีอยู่ตามกฎหมายทางฝ่ายสารบัญญัติ ดังเช่นบทบัญญัติของกฎหมายที่กล่าวถึงวิธีการฟ้องคดีว่า จะต้องปฏิบัติอย่างไร ฟ้องที่ ศาลไหน จะต้องเขียนคำฟ้องอย่างไร และตลอดถึงการดำเนินคดีในศาล ซึ่งได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง หรือวิธีพิจารณาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เป็นต้น

เราจะเห็นได้ว่า ทั้งกฎหมายที่เป็นฝ่ายสารบัญญัติและกฎหมายฝ่ายวิธีสบัญญัติ นั้นจะต้องใช้เกี่ยวเนื่องโยงถึงกันอยู่เสมอ เพราะเมื่อมีกฎหมายสารบัญญัติบังคับไว้ให้

บุคคลหนึ่งบุคคลใดมีสิทธิหรือหน้าที่ในการใดการหนึ่งแล้ว บุคคลผู้นั้นจะขอให้ศาลรับรอง หรือคุ้มครองให้ หรือบังคับตามซึ่งสิทธิและหน้าที่ของตนที่มีอยู่ จะต้องดำเนินการตามกฎหมายอันว่าด้วยวิธีสบัญญัติ ดังเช่น บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1057 ที่บัญญัติให้ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งร้องขอต่อศาลให้ศาลสั่งเลิกห้างหุ้นส่วนสามัญเสียได้ในเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นดังที่ระบุไว้ เป็นต้นว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตาย หรือล้มละลาย บทบัญญัติมาตรา 1057 จึงเป็นกฎหมายฝ่ายสารบัญญัติ แต่การที่จะร้องขอต่อศาลตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้ จะต้องไปดำเนินการตามกฎหมายทางฝ่ายวิธีสบัญญัติ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีในทางแพ่งเพื่อความรับรอง (Acknowledgement) คุ้มครอง (Protection) และบังคับตาม (Enforcement) ซึ่งสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล จึงเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายวิธีสบัญญัติ ซึ่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 กำหนดให้ใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 เป็นต้นมา เหตุนี้เมื่อกกล่าวถึงคำว่า "คดี" ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1(2) จึงได้วิเคราะห์ศัพท์ให้หมายความถึงกระบวนการพิจารณาตั้งแต่เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้รับรอง คุ้มครอง บังคับตาม หรือเพื่อการใช้ซึ่งสิทธิหรือหน้าที่ กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น ชันเดิมได้ตราออกมาเป็นรูปพระราชบัญญัติ เรียกว่าพระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่งรัตนโกสินทรศก 115 ต่อมามีการแก้ไขใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่งรัตนโกสินทรศก 127 จนกระทั่งในปัจจุบันจึงได้รวมบทบัญญัติว่าด้วยวิธีการพิจารณาคดีในศาลหลายลักษณะเข้าด้วยกันจัดเป็นประมวลกฎหมายขึ้น และคำว่า "ความแพ่ง" นั้น ในพระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 มาตรา 4 ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึงคดีทั้งปวงที่ฟ้องร้องกันเพื่อให้ศาลชี้ขาดตัดสินคดีเกี่ยวกับค่าสินไหมหรือการใช้ทุนทรัพย์ทั้งปวงโดยมิได้ร้องขอให้ลงโทษทางอาญาหลวง

เพื่อที่จะให้การพิจารณาคดีแพ่งในศาลทุกศาลเป็นไปในระเบียบเดียวกัน มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 จึงบัญญัติไว้ว่าให้ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในศาลทั่วไป ตลอดราชอาณาจักร กล่าวคือไม่ว่าคดีใดที่เกิดขึ้นในศาลใด ถ้าเป็นคดีแพ่งแล้ว จะต้องใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้ทั้งสิ้น ยกเว้นแต่ในศาลพิเศษซึ่งมีข้อบังคับสำหรับศาลนั้น ๆ โดยเฉพาะ และถ้ามีกฎหมายให้ใช้ธรรมเนียมประเพณีหรือกฎหมายทางศาสนาใน

ศาลใด ก็ให้ศาลนั้นยกธรรมเนียมประเพณีหรือกฎหมายนั้น ๆ มาใช้แทน เว้นแต่คู่ความจะได้ตกลงกันให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

จากมาตรา 3 ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีแพ่งในศาลทุกศาลทั่วราชอาณาจักรจำเป็นต้องใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินคดีเสมอ ศาลจะใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอย่างอื่นหาได้ไม่ แม้คู่ความจะตกลงกันก็ตาม ก็ใช้ไม่ได้ เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้

1. ศาลพิเศษที่มีข้อบังคับสำหรับศาลนั้น ๆ ที่ใช้คำว่า "ข้อบังคับ" เห็นจะต้องเป็นที่เข้าใจว่า หมายถึงข้อบังคับเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีความอันมีผลเป็นกฎหมาย กล่าวคือ หากศาลใดเป็นศาลพิเศษ มีกฎหมายที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีในทางแพ่งโดยเฉพาะแล้ว ก็ใช้วิธีพิจารณาคดีของศาลนั้นได้ แต่ถ้การดำเนินคดีตอนใดไม่มีวิธีพิจารณาคดีของตนโดยเฉพาะ ก็เห็นจะต้องดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และตอนใดที่มีวิธีพิจารณาคดีบัญญัติไว้เป็นพิเศษแล้ว คู่ความจะมาตกลงกันยกเอาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ก็ยอมไม่ได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น การพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัวไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางหรือศาลเยาวชนและครอบครัวในต่างจังหวัด จะต้องนำพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาบังคับใช้ เว้นแต่การพิจารณาคดีตอนใดใน พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมิได้มีบทบัญญัติกล่าวไว้โดยเฉพาะแล้ว ก็ต้องนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้มาบังคับใช้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เช่นในเรื่องการอุทธรณ์ฎีกา เป็นต้น หรือคดีในศาลแรงงาน ก็จะต้องดำเนินกระบวนพิจารณาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522

2. ถ้ามีกฎหมายให้ใช้ธรรมเนียมประเพณี หรือกฎหมายทางศาสนาในศาลใด ก็ให้ศาลนั้นยกธรรมเนียมประเพณีหรือกฎหมายทางศาสนา มาบังคับใช้ในวิธีการพิจารณาคดีของศาลนั้นได้ เว้นแต่คู่ความจะยอมตกลงกันให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแทน กล่าวคือ ตามหลักในทางปฏิบัติของศาลแล้ว ศาลจะต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับก่อน ไม่ว่ากรณีใด ๆ เพราะเป็นหลักกฎหมายวิธีสบัญญัติที่ใช้ได้ทั่วไป ไม่จำเป็นต้องให้คู่ความตกลงด้วย หากแต่เมื่อมีธรรมเนียมประเพณีหรือกฎหมายทาง

ศาสนาที่กฎหมายยอมให้นำมาใช้แล้ว ศาลจึงจะหยิบยกขึ้นมาใช้ ตัวอย่างที่เคยมีก็ได้แก่ การพิจารณาพิพากษาคดีฆัวเมียและมรดก ตามกฎหมายข้อบังคับสำหรับการปกครองบริเวณ เจ็ดหัวเมือง ร.ศ.120 คือ ปัตตานี ยะหริ่ง สายบุรี ยะลา รามันห์ ระแงะ และสตูล ซึ่งบัญญัติว่าในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งว่าด้วยฆัวเมียและมรดกในบริเวณเจ็ดหัวเมืองที่ โจทก์จำเลยหรือเฉพาะแต่จำเลยเป็นคนนับถือศาสนาอิสลาม ให้ศาลยกศาสนาอิสลาม ขึ้นมาใช้ ปัจจุบันนี้บริเวณเจ็ดหัวเมืองดังกล่าวได้ยุบรวมกันเป็น 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัด ปัตตานี จังหวัดยะลา จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดสตูล

ภายหลังเมื่อได้มีประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และ บรรพ 6 อันว่าด้วยครอบครัวและมรดกในปี พ.ศ. 2478 แล้ว เป็นเหตุให้กระทบกระเทือนถึง กฎหมายอิสลาม เพราะต่อมาได้มีพระราชบัญญัติยกเลิกอำนาจและหน้าที่ตะไต่ะยุติธรรม (โตะกาลี) ในการพิจารณาพิพากษาคดี พ.ศ. 2486 และได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 ขึ้นใหม่ ซึ่งใน มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว กำหนดให้ใช้กฎหมายอิสลามในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี แพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกอิสลามศาสนิกชนของศาลชั้นต้นในบริเวณ 4 จังหวัด โดยใช้บังคับแทนเฉพาะกฎหมายฝ่ายสารบัญญัติ ซึ่งได้แก่ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ว่า ด้วยครอบครัวและมรดก เว้นแต่บทบัญญัติว่าด้วยอายุความมรดก และในมาตรา 4 ยัง บัญญัติให้มีตะไต่ะยุติธรรมนั่งพิจารณาพร้อมด้วยผู้พิพากษาและให้ตะไต่ะยุติธรรมเป็นผู้มี อำนาจหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม คำวินิจฉัยชี้ขาดของตะไต่ะยุติธรรมในข้อ กฎหมายอิสลามให้เป็นเด็ดขาดในคดีนั้นเพียงแต่ในศาลชั้นต้น ทั้งนี้ ต้องเป็นที่เข้าใจว่า ใน บริเวณ 4 จังหวัดภาคใต้ นั้น กฎหมายยอมให้ใช้เฉพาะที่เป็นกฎหมายฝ่ายสารบัญญัติซึ่ง เกี่ยวกับการวินิจฉัย ชี้ขาดในปัญหาข้อกฎหมายอิสลามศาสนิกชนในประเด็นเรื่องครอบครัว และมรดกเท่านั้น หาได้เกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดในปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาอื่นที่ไม่ เกี่ยวข้องกับครอบครัวมรดกด้วยไม่ เช่น ในการที่จะพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดว่าทรัพย์ใดเป็นทรัพย์ มรดกหรือไม่ จะต้องใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บังคับเสียก่อน ต่อเมื่อจะแบ่ง มรดกจึงจะใช้กฎหมายอิสลามศาสนิก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1203/2494)

ตะไต่ะยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในบริเวณ 4 จังหวัด ภาคใต้ดังกล่าวมาข้างต้นนั้น ทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นผู้พิพากษา มีอำนาจชี้ขาด เฉพาะข้อกฎหมายอิสลามแทนศาลยุติธรรม โดยในคดีครอบครัวและมรดกอันจะต้องบังคับ

ตามกฎหมายอิสลาม จะต้องมิตะโตะยุดิธรรม 1 นาย นั่งพิจารณาพร้อมด้วยผู้พิพากษาตาม พระธรรมนูญศาลยุติธรรม โดยผู้พิพากษาเป็นผู้วินิจฉัยข้อเท็จจริง ได้ความอย่างไรแล้วให้ ตะโตะยุดิธรรมวินิจฉัยชี้ขาดเฉพาะข้อกฎหมายอิสลาม และลงลายมือชื่อในคำพิพากษานั้น ด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 232/2493) และในการลงลายมือชื่อนี้ หมายถึงเฉพาะลงลายมือ ชื่อในคำพิพากษาคำวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลามเท่านั้นหากศาลชั้นต้นพิจารณา พิพากษาคดีที่มีประเด็นเกี่ยวกับข้อกฎหมายอิสลาม และไม่เกี่ยวปะปนกับประเด็นอื่น โดย ไม่มีตะโตะยุดิธรรมร่วมด้วยแล้ว คำพิพากษานั้นย่อมไม่ชอบเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับข้อ กฎหมายอิสลามเท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1029-1030/2493) และถ้าคดีมีคำวินิจฉัย ชี้ขาดข้อกฎหมายของตะโตะยุดิธรรมแล้ว ย่อมเป็นอันเด็ดขาดในคดีนั้น (คำพิพากษาศาล ฎีกาที่ 1740/2505) ไม่มีอุทธรณ์ฎีกา

อนึ่งโดยเหตุที่คดีแพ่งส่วนใหญ่แยกได้เป็น 3 ชนิด ได้แก่ คดีแพ่งธรรมดา คดีล้มละลาย และคดีแรงงาน เฉพาะการพิจารณาพิพากษาคดีล้มละลาย ตลอดจนอัตราค่าธรรมเนียมและอื่น ๆ ได้มีพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ออกบังคับใช้แล้ว จึงต้องเป็นไปตามกฎหมายล้มละลายดังกล่าว ส่วนการพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานก็ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงาน และวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 เว้นแต่ตอนใดไม่มี บทบัญญัติในกฎหมายล้มละลายและในกฎหมายแรงงานดังกล่าวแล้ว ก็ต้องใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้บังคับ

ส่วนการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้น ได้มีบัญญัติกล่าวไว้ในประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตั้งแต่มาตรา 40 ถึงมาตรา 51 กำหนดไว้ว่า คดีแพ่งชนิดนี้ ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเช่นเดียวกัน แต่ก็ต้อง ประกอบด้วยบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญาด้วย

นอกจากบทกฎหมายโดยเฉพาะที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ระเบียบการพิจารณาคดีใน ศาลยังต้องอาศัยคำพิพากษาของศาลสูง ซึ่งได้แก่ศาลฎีกาเป็นหลักบรรทัดฐานอยู่มาก ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าระเบียบวิธีพิจารณาความนั้น มีข้อปลีกย่อยเล็ก ๆ น้อย ๆ ยากที่จะยกขึ้น บัญญัติเป็นกฎหมายได้ และบางครั้งกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นครั้งคราวอาจมีเหตุผลให้ จำต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติของศาลได้ตามเหตุการณ์

ในปัจจุบันยังมีคดีแพ่งเพิ่มขึ้นมาอีกประเภทหนึ่งซึ่งแยกไปให้ใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความโดยเฉพาะ นั่นก็คือ คดีภาษีอากร อันเป็นคดีที่ต้องดำเนินการพิจารณาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528 แต่ก็ต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมในเมื่อไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดกล่าวไว้ในพระราชบัญญัตินั้น

บทที่ 2

บทวิเคราะห์ศัพท์

มาตรา 1 ในประมวลกฎหมายนี้ ถ้าข้อความมิได้แสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่นนั้น หมายความว่า จะใช้ความหมายตามบทวิเคราะห์ศัพท์ เฉพาะเท่าที่ข้อความในมาตรานั้น มิได้แสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น กล่าวคือ ถ้าถ้อยคำในมาตรานั้นไม่ได้ขัดกับคำอธิบาย โดยถ้อยคำในมาตรานั้น ๆ อาจอธิบายได้เป็นอย่างอื่นแล้ว ย่อมมีความหมายตามที่ปรากฏในมาตรานั้นไม่จำเป็นต้องถือตามความหมายในบทวิเคราะห์ศัพท์

(1) ศาล

“ศาล” หมายความว่า ศาลยุติธรรม หรือผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง

1. คำว่า “ศาล” ตามบทวิเคราะห์ศัพท์นี้มีความหมายสองประการคือ

ก. ศาลยุติธรรม หมายถึงสถานที่ทำการศาล ได้แก่ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา

ข. ผู้พิพากษา หมายถึงบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง กล่าวคือ ตัวผู้พิพากษาแต่ละคนนั่นเอง

2. เมื่อคำว่า “ศาล” มีความหมายสองประการเช่นนี้ การพิจารณาถ้อยคำในฉบับท จึงต้องสังเกตว่า ที่ใดกฎหมายมุ่งหมายถึงสิ่งใด เช่น

มาตรา 19 บัญญัติว่า “ศาล¹” มีอำนาจสั่งได้ตามที่เห็นสมควร ให้คู่ความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มาศาล² ด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคู่ความนั้น ๆ จะได้มีทนายความว่าต่างแก่ต่างอยู่แล้วก็ดี อนึ่ง ถ้าศาล³เห็นว่า การที่คู่ความมาศาล⁴ ด้วยตนเองอาจยังให้เกิดความตกลงหรือการประนีประนอมยอมความดังที่บัญญัติไว้ในมาตราต่อไปนี้ก็ให้ศาล⁵ สั่งให้คู่ความมาศาล⁶ ด้วยตนเอง”

คำว่า “ศาล” ที่ 1, 3, 5 หมายถึงผู้พิพากษา ส่วนคำที่ 2, 4, 6 หมายถึงสถานที่ทำการศาล หรือศาลยุติธรรม

(2) คดี

“คดี” หมายความว่า กระบวนพิจารณานับตั้งแต่เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้รับรอง คຸ່ມครองบังคับตาม หรือเพื่อการใช้ซึ่งสิทธิหรือหน้าที่

คำว่า “กระบวนพิจารณา” ให้ดูมาตรา 1(7) คดีจะเริ่มตั้งแต่เสนอคำฟ้อง หรือคำร้องขอ คำว่า “คำฟ้อง หรือคำร้องขอ” ให้ดูมาตรา 1 (3) เพื่อ

1. ขอให้รับรองสิทธิ หมายถึงการเสนอคำฟ้องใด ๆ ต่อศาลเพื่อขอให้รับรองสิทธิของตนซึ่งมีอยู่โดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น การยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งแสดงว่าตนมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่มีโฉนดซึ่งได้มาโดยการครอบครองปรปักษ์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1382

2. ขอให้คຸ່ມครองสิทธิของตน หมายถึงการเสนอคำฟ้องใด ๆ ต่อศาลเพื่อให้คຸ່ມครองสิทธิของตน ซึ่งมีอยู่ตามกฎหมายและถูกจำเลยโต้แย้งหรือคัดค้าน เช่น ฟ้องขอให้ห้ามจำเลยซึ่งบังอาจเลียนแบบเครื่องหมายการค้าของโจทก์โดยไม่มีสิทธิใด ๆ

3. ขอให้บังคับตามสิทธิของตน หมายถึง การเสนอคำฟ้องใด ๆ ต่อศาลเพื่อให้ศาลบังคับให้จำเลยกระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือส่งมอบทรัพย์สินใด ๆ ให้โจทก์ตามที่โจทก์มีสิทธิอยู่ เช่น ฟ้องขอให้จำเลยส่งมอบแจกันลายครามที่ยืมไปไขว่ในงานประกวดของเก่า

4. การใช้สิทธิหรือหน้าที่ หมายถึงการเสนอคำฟ้องใด ๆ ต่อศาลเพื่อใช้สิทธิหรือหน้าที่ใด ๆ ตามสัญญาหรือกฎหมาย เช่น การยื่นคำร้องคัดค้านการร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก

(3) คำฟ้อง

“คำฟ้อง” หมายความว่า กระบวนพิจารณาใด ๆ ที่โจทก์ได้เสนอข้อหาต่อศาลไม่ว่าจะได้เสนอด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือ ไม่ว่าจะได้เสนอต่อศาลชั้นต้นหรืออุทธรณ์หรือฎีกา ไม่ว่าจะได้เสนอในขณะที่เริ่มคดีโดยคำฟ้อง หรือคำร้องขอ หรือเสนอในภายหลังโดยคำฟ้องเพิ่มเติมหรือแก้ไข หรือฟ้องแย้ง หรือโดยร้องสอดเข้ามาในคดีไม่ว่าด้วยความสมัครใจ หรือถูกบังคับหรือโดยมีคำขอให้พิจารณาใหม่

1. “คำฟ้อง” หมายถึงข้อหาที่โจทก์เสนอต่อศาล

2. ข้อหา หมายถึงคำกล่าวหา ข้อที่โจทก์กล่าวหาจำเลย เช่น โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกู้เงินไป 10,000 บาท จึงขอให้จำเลยชำระ ข้อที่โจทก์บรรยายฟ้องว่าจำเลยกู้เงินโจทก์ 10,000 บาท เป็นข้อหา ส่วนที่ให้จำเลยชำระหนี้เป็นข้อเรียกร้อง

3. คำฟ้องต้องทำเป็นหนังสือเว้นแต่การฟ้องในคดีมโนสาเร่ตามมาตรา 189 หรือ การฟ้องคดีในศาลแขวงอาจทำด้วยวาจาได้

4. การเสนอคำฟ้อง อาจเสนอได้ 2 ระยะ

ก. เริ่มคดี

- 1) คำฟ้อง (คดีมีข้อพิพาท)
- 2) คำร้องขอ (คดีไม่มีข้อพิพาท)

ข. ภายหลังเริ่มคดี

- 1) คำฟ้องเพิ่มเติมหรือแก้ไข
- 2) ฟ้องแย้ง
- 3) โดยร้องสอดเข้ามาในคดีไม่ว่าด้วยความสมัครใจ หรือถูกบังคับ
- 4) คำขอให้พิจารณาคดีใหม่
- 5) คำร้องขัดทรัพย์

(4) คำให้การ

“คำให้การ” หมายความว่า กระบวนพิจารณาใด ๆ ซึ่งคู่ความฝ่ายหนึ่ง ยกข้อต่อสู้ เป็นข้อแก้คำฟ้องตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ นอกจากคำแถลงการณ์

ในคดีมีข้อพิพาทนั้น เมื่อโจทก์เสนอข้อหาต่อศาลแล้ว คำให้การก็เป็นกระบวน พิจารณาที่จำเลยเสนอข้อต่อสู้ต่อศาล

คำให้การโดยปกติจะต้องทำเป็นหนังสือ เว้นแต่ในคดีมโนสาเร่ หรือคดีไม่มีข้อ ยุ้งยาก จำเลยอาจให้การด้วยวาจาได้

(5) คำคู่ความ

“คำคู่ความ” หมายความว่า บรรดาคำฟ้อง คำให้การ หรือคำร้องทั้งหลายที่ยื่นต่อ ศาลเพื่อตั้งประเด็นระหว่างคู่ความ

กระบวนพิจารณาที่โจทก์จำเลยกระทำต่อศาลในการยื่นเอกสารคำร้องต่าง ๆ นั้น อาจจะมีทั้งเป็นการยื่นคำคู่ความ และมีใช้คำคู่ความก็ได้ กรณีจะถือว่าเป็นการยื่นคำ คู่ความต้องปรากฏว่า “เพื่อตั้งประเด็นระหว่างคู่ความ”

คำว่า “ประเด็น” หมายถึงข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งคำฟ้อง หรือคำให้การต่อสู้คดี ดังนั้น ประเด็นจึงมีอยู่ 2 อย่างคือ

1. ประเด็นแห่งคดี (ประเด็นข้ออ้าง) หมายถึงบรรดาข้อความใด ๆ ที่โจทก์ได้แสดงให้ปรากฏในคำฟ้อง อันแสดงถึงสภาพแห่งข้อหาของโจทก์ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นว่านั้น และบรรดาข้อความที่จำเลยแสดงให้ปรากฏในคำให้การ ในการยอมรับหรือปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์รวมทั้งเหตุแห่งการนั้น

2. ประเด็นข้อพิพาท คือข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่คู่ความฝ่ายหนึ่งยกขึ้นอ้าง และอีกฝ่ายไม่ยอมรับ

3. คำว่า “เพื่อตั้งประเด็นระหว่างคู่ความ” จึงหมายถึงประเด็นแห่งคดีหรือประเด็นข้อพิพาทเท่านั้น กล่าวคือ ต้องเป็นการตั้งประเด็นข้อเท็จจริงระหว่างโจทก์จำเลยโดยเฉพาะ และการตั้งประเด็นระหว่างคู่ความนี้จะต้องตั้งในคำคู่ความนั้น จะไปตั้งในเอกสารอื่นมิได้

สรุป นอกจากคำฟ้องหรือคำให้การแล้วจะเป็นคำคู่ความใดจะต้อง เพื่อตั้งประเด็นระหว่างคู่ความ ส่วนคำแถลงการณ์จะตั้งประเด็นมิได้จึงมิใช่คำคู่ความ

(6) คำแถลงการณ์

“คำแถลงการณ์” หมายความว่า คำแถลงด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือซึ่งคู่ความฝ่ายหนึ่งกระทำหรือยื่นต่อศาล ด้วยมุ่งหมายที่จะเสนอความเห็นต่อศาลในข้อความในประเด็นที่ได้ยกขึ้นมาอ้างในคำคู่ความหรือในปัญหาข้อใดที่ศาลจะพึงมีคำสั่งหรือคำพิพากษา ซึ่งในข้อเหล่านี้คู่ความฝ่ายนั้นเพียงแต่แสดง หรือกล่าวทบทวนหรือยืนยันหรืออธิบายข้อความแห่งคำพยานหลักฐาน และปัญหาข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงทั้งปวง คำแถลงการณ์อาจรวมอยู่ในคำคู่ความ

1. คำแถลงการณ์อาจทำด้วยวาจาหรือหนังสือ

2. วัตถุประสงค์สำคัญของคำแถลงการณ์ ก็เพื่อเสนอความเห็นให้ศาลทราบถึงประเด็นต่าง ๆ ที่ยกขึ้นอ้าง หรือกล่าวทบทวนยืนยันปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมายต่าง ๆ

3. ในศาลชั้นต้น อาจมีการแถลงการณ์ด้วยวาจาหรือหนังสือก็ได้ การแถลงการณ์เพื่อเสนอความเห็น หรือเปิดเผยเค้าโครงที่มาแห่งคดี เรียกว่า “แถลงการณ์เปิดคดี” ส่วนการแถลงการณ์เพื่อทบทวนยืนยันปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายต่าง ๆ เรียกว่า “แถลงการณ์ปิดคดี”

4. การแถลงการณ์ในศาลอุทธรณ์นั้นมีบัญญัติอยู่ใน ป.วิ.แพ่ง มาตรา 241
5. คำแถลงการณ์ เป็นเรื่องของคุณ่ความกับศาลเท่านั้น หาใช้หน้าที่ของบุคคลอื่นได้ไม่

(7) กระบวนพิจารณา

“กระบวนพิจารณา” หมายความว่า การกระทำใด ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้อันเกี่ยวข้องกับคดี ซึ่งได้กระทำไปโดยคุณ่ความในคดีนั้น หรือโดยศาลหรือตามคำสั่งของศาล ไม่ว่าการนั้นจะเป็นโดยคุณ่ความฝ่ายใดทำต่อศาลหรือต่อคุณ่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือศาลทำต่อคุณ่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทุกฝ่าย และรวมถึงการส่งคำคุณ่ความและเอกสารอื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้

คำว่า “กระบวนพิจารณา” นี้มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมไปถึง “การพิจารณา” และการนั่งพิจารณา ในมาตรา 1(8) และ (9) ด้วยเพราะหมายความถึงการดำเนินคดีตั้งแต่ต้นจนตลอด นับแต่การยื่นคำฟ้องไปจนถึงการยึดอายัด และการขายทอดตลาด หลักทรัพย์ของลูกหนี้

(8) การพิจารณา

“การพิจารณา” หมายความว่า กระบวนพิจารณาทั้งหมดในศาลใดศาลหนึ่ง ก่อนศาลนั้นชี้ขาดตัดสิน หรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษาหรือคำสั่ง

1. “การพิจารณา” หมายถึงกระบวนพิจารณาทั้งหมดในศาลใดศาลหนึ่งก่อนศาลนั้นพิพากษาหรือสั่งจำหน่ายคดี
2. การพิจารณาสิ้นสุดลงเมื่อได้สืบพยานตามที่จำเป็น และคุณ่ความได้แถลงการณ์ ถ้าหากมี และเสร็จสิ้นแล้ว
3. ในระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา ไม่ถือว่าเป็นการพิจารณาหรือกระบวนพิจารณาของศาลใด นับว่าเป็นช่องว่างประการหนึ่ง ซึ่ง ป.วิ.แพ่ง ครอบคลุมไม่ถึง
4. การบังคับคดีเป็นกระบวนพิจารณาประการหนึ่ง แต่การบังคับคดีมิใช่การพิจารณา เพราะทำหลังจากศาลพิพากษาแล้ว
5. การพิจารณามีได้ในศาลทุกศาล และทุกชั้น แม้กระทั่งในศาลสูง

(9) การนั่งพิจารณา

"การนั่งพิจารณา" หมายความว่า การที่ศาลออกนั่งเกี่ยวกับการพิจารณาคดี เช่น ชั่งสองสถาน สืบพยาน ทำการไต่สวน ฟังคำขอต่าง ๆ และฟังคำแถลงการณ์ด้วยวาจา

1. การนั่งพิจารณาจะมีได้ต่อเมื่อมีคดีเกิดขึ้นเสียก่อน
2. กระบวนพิจารณาบางอย่าง ศาลอาจทำได้โดยไม่ต้องออกนั่งพิจารณา เช่น การสั่งคำฟ้อง
3. ศาลจะต้องนั่งพิจารณาในที่ทำการศาลในวันที่ศาลเปิดทำการ และตามเวลาที่ศาลกำหนด เว้นแต่ในกรณีจำเป็นหรือเหตุฉุกเฉิน
4. การนั่งพิจารณาจะต้องกระทำต่อหน้าคู่ความที่มาศาลและโดยเปิดเผย เว้นแต่ศาลจะสั่งให้พิจารณาลับ

(10) วันสืบพยาน

"วันสืบพยาน" หมายความว่า วันที่ศาลเริ่มต้นทำการสืบพยาน

1. "วันสืบพยาน" หมายถึงวันที่ศาลเริ่มต้นทำการสืบพยาน กล่าวคือจะต้องเป็นวันที่ศาลเริ่มต้นสืบพยานจริง ๆ ตามที่ได้นัดไว้ ถ้าได้นัดไว้แต่ต้องเลื่อนออกไปไม่ว่าเพราะเหตุใด ยังไม่ถึงว่าวันนั้นเป็นวันสืบพยาน
2. ถ้าคดีใดไม่มีการสืบพยานก็จะไม่มีวันสืบพยานด้วย เช่นคดีที่มีประเด็นไม่ยุ่งยากนัก ศาลอาจดสืบพยานเสียเลยก็ได้

(11) คู่ความ

"คู่ความ" หมายความว่า บุคคลผู้ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาลและเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนพิจารณาให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมาย หรือในฐานะทนายความ

1. ผู้ที่จะเป็นคู่ความได้จะต้องเป็นบุคคลตามกฎหมาย
2. คู่ความ หมายถึง
 - ก. ตัวความ คือ ตัวโจทก์ ตัวจำเลย และรวมถึงผู้ร้องสอดตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 ด้วย
 - ข. ผู้มีสิทธิกระทำการแทนตัวความได้ตามกฎหมาย

- 1) ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์
- 2) ผู้อนุบาลของผู้ไร้ความสามารถ
- 3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคล
- 4) ผู้แทนเฉพาะคดีที่ศาลแต่งตั้งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนผู้ไร้

ความสามารถ ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56

- ค. ทนายความ
- ง. ผู้รับมอบอำนาจจากตัวความให้ฟ้องคดีแทน
- จ. ผู้ร้องขอตัดทรัพย์

(12) บุคคลผู้ไร้ความสามารถ

“บุคคลผู้ไร้ความสามารถ” หมายความว่า บุคคลใด ๆ ซึ่งไม่มีความสามารถตามกฎหมายหรือความสามารถถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถ

1. คำว่า “บุคคลผู้ไร้ความสามารถ” ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 1(12) นี้มีความหมายกว้างกว่า คำว่า “บุคคลผู้ไร้ความสามารถ” ตาม ป.พ.พ. มาตรา 29

2. ป.วิ.แพ่ง มาตรา 1(12) ได้แบ่งประเภทบุคคลผู้ไร้ความสามารถออกเป็น 2 ประเภทคือ

ก. บุคคลใด ๆ ซึ่งไม่มีความสามารถตามกฎหมาย เช่น เด็กไร้เดียงสา คนไร้ความสามารถ บุคคลที่ศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ และบุคคลที่ถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลาย

ข. บุคคลใด ๆ ซึ่งความสามารถถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่น ผู้เยาว์ คนเสมือนไร้ความสามารถ หญิงมีสามี เป็นต้น

(13) ผู้แทนโดยชอบธรรม

“ผู้แทนโดยชอบธรรม” หมายความว่า บุคคลซึ่งตามกฎหมายมีสิทธิที่จะทำการแทนบุคคลผู้ไร้ความสามารถ หรือเป็นบุคคลที่จะต้องให้คำอนุญาต หรือให้ความยินยอมแก่ผู้ไร้ความสามารถในอันที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

จากข้อความดังกล่าว “ผู้แทนโดยชอบธรรม” มีสองประเภทคือ

1. บุคคลซึ่งตามกฎหมายมีสิทธิที่จะทำการแทนบุคคลผู้ไร้ความสามารถ เช่น

ก. ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์

ข. ผู้อนุบาลของคนไร้ความสามารถ

2. บุคคลซึ่งต้องให้คำอนุญาต หรือให้ความยินยอมแก่ผู้ไร้ความสามารถในอันที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น เช่น ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ ผู้พิทักษ์ของคนเสมือนไร้ความสามารถ เป็นต้น

(14) เจ้าพนักงานบังคับคดี

“เจ้าพนักงานบังคับคดี” หมายความว่า เจ้าพนักงานสังกัดกรมบังคับคดี หรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้อยู่ในวันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความระหว่างพิจารณาหรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

เนื่องจากกรมบังคับคดีสังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรมมิใช่เป็นหน่วยงานธุรการของศาล เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดีจึงไม่ใช่เจ้าพนักงานศาลดังเช่นแต่ก่อน เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในอันที่จะรับชำระหนี้ หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวางและออกใบรับให้ กับทั้งมีอำนาจที่จะยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือตามหมายศาล และมีอำนาจที่จะจำหน่ายหรือดำเนินวิธีการอื่นใดตามที่ศาลและกฎหมายกำหนดเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้

เจ้าพนักงานบังคับคดีตามบทวิเคราะห์ศัพท์ซึ่งหมายถึง

1. เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดี

2. เจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้อยู่ในวันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายนี้

3. บุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทน

เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเพียงเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความระหว่างพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงมีอาจเข้ามาเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือคู่ความในคดีได้ เว้นแต่จะต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 283 วรรคสอง หรือมาตรา 295 ตี

หมวดที่ 2

คู่ความ

เค้าโครงเรื่อง

ข้อความเบื้องต้น

1. ผู้มีสิทธิเสนอคดีต่อศาลส่วนแพ่ง
2. ผู้ที่จะเป็นคู่ความได้
3. คู่ความร่วม
4. การร้องสอด
5. ผู้ดำเนินคดีแทนตัวความ

สาระสำคัญ

1. ต้องศึกษาความหมายของคำว่า "คู่ความ"
2. เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใด ตามกฎหมายแพ่งหรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้
3. การเข้ามาเป็นคู่ความได้นั้นจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์คือ ต้องมีสภาพบุคคล ต้องมีผลประโยชน์ได้เสียในคดีนั้นและต้องมีความสามารถ
4. บุคคลหลายคนอาจเข้ามาเป็นคู่ความร่วมกันได้ ถ้าบุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์รวมกันในมูลความแห่งคดี โดยเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมก็ได้
5. บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความอาจเข้ามาเป็นคู่ความด้วยการร้องสอด
6. ในการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นคู่ความจะดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยตนเองหรือจะมอบอำนาจให้บุคคลใดเป็นผู้แทนตนก็ได้ หรือจะแต่งตั้งทนายความให้ว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนก็ได้

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เมื่อได้ศึกษาหมวดที่ 2 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายได้ว่าคู่ความหมายถึงใคร
2. อธิบายได้ว่าสิทธิในการนำคดีขึ้นสู่ศาลมีได้กรณีใด
3. อธิบายได้ว่าการเข้ามาเป็นคู่ความไม่ว่าฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลยก็ตาม บุคคลนั้นจะต้องมีสภาพบุคคล เป็นผู้ที่มีผลประโยชน์ได้เสียในคดี และต้องเป็นผู้มีความสามารถ ทำให้ได้ทราบว่าผู้ใดมีความสามารถ หรือผู้ทำการแทนจะเสนอข้อหา หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถ

4. อธิบายได้ว่าการเป็นคู่ความนั้นมิได้จำกัดว่าเป็นได้แต่เพียงคนเดียว อาจมีบุคคลหลายคนที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีเข้ามาเป็นคู่ความร่วมโดยเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม

5. อธิบายได้ว่าคู่ความนั้นมีได้มีแต่เมื่อเริ่มต้นคดีเท่านั้น หากแต่ภายหลังเริ่มคดีแล้วบุคคลที่มีใช้คู่ความแต่เดิมอาจเข้ามาเป็นคู่ความได้ด้วยการร้องสอด ได้ทราบถึงวิธีการร้องสอด และสิทธิและหน้าที่ของผู้ร้องสอด

6. อธิบายได้ว่าหากคู่ความจะไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยตนเอง อาจมอบอำนาจให้บุคคลใดเป็นผู้แทนนั้น วิธีการมอบอำนาจจะทำอย่างไร หรือแต่งตั้งทนายความให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนตน วิธีการแต่งตั้งทนายจะทำอย่างไร และสิทธิหน้าที่ของทนายความมีอย่างไรบ้าง